

नेपाल धितोपत्र बोर्ड समाचार

अङ्क २०, मंसिर-पुस, २०७५/७६

आ.व. २०७५/७६ का लागि धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमको पुस महिनासम्मको प्रगति समीक्षा ।

बोर्डले चालु आर्थिक वर्षको धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमको अर्धवार्षिक समीक्षा गरेको छ । यस अवधिमा बोर्डबाट भए गरेका कामकारवाहीको प्रगतिको संक्षिप्त विवरण देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- धितोपत्र सम्बन्धी ऐन, २०६३ मा संशोधन विधेयकको मस्यौदा तयार भै विधायन प्रक्रियाका लागि मिति २०७५।०८।१३ मा अर्थ मन्त्रालय पेश गरिएको छ ।
- वैकल्पिक लगानी कोष नियमावली, २०७५ को मस्यौदा बोर्डबाट पारित भई स्वीकृतिका लागि मिति २०७५।०५।३१ मा अर्थ मन्त्रालयमा पेश गरिएको र स्वीकृतिको क्रममा रहेको छ ।
- भित्री कारोवार बन्देज नियमावली, २०७५ को मस्यौदा तयार भई बोर्डमा पेश भएकोमा बोर्डबाट कानून प्रवलीकरण समितिमा पठाइएकोमा उक्त समितिबाट आवश्यक अध्ययन भैरहेको छ ।
- OECD International Network on Financial Education को सदस्यता लिनका लागि बोर्डबाट आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाइएकोमा उक्त संस्थाले १ जनवरी २०१९ देखि लागू हुने गरी बोर्डलाई पूर्ण सदस्यता प्रदान गरेको छ ।
- विश्व लगानीकर्ता सप्ताहको अवसरमा प्रथम पटक प्रदेश नं.१ विराटनगरमा आयोजना गरिएको प्रादेशिक पूँजीबजार प्रदर्शनीमा एक नेपाली एक डिम्याट खातालाई अभियानको रूपमा सुभारम्भ गरिएको । साथै, मिति २०७६।०६।१५ देखि २०७५।०६।३० सम्म डिम्याट खाता खोल्दा लाम्ने शुल्क छुट गर्न सिडिएससिबाट अनुरोध भई आएकोमा १५ दिन शुल्क छुट दिने व्यवस्था गरिएको छ ।
- चालु आ.व. २०७५।७६ को पौष मसान्तसम्ममा शाख मूल्यांकन संथाहरूबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट ऋण लिने २७ ऋणी कम्पनीहरूको बैंक लोन रेटिङ (Bank Loan Rating) भएको छ । साथै, प्रदेश स्तरबाट निष्काशन हुने नगरपालिका तथा सहरी विकास ऋणपत्रहरूको समेत शाख मूल्यांकनको लागि सहरी विकास कोषसँग आवश्यक समन्वय भईरहेको छ ।
- बोर्डबाट उद्योग वा आयोजना प्रभावित क्षेत्रका स्थानीय बासिन्दालाई समेत मिति २०७५ फागुन १ गते देखि ऐच्छिक रूपमा आस्वा प्रणालीमार्फत आवेदन दिने व्यवस्थाका लागि सम्बन्धित निकायलाई निर्देशन दिइएको छ ।
- एक अर्ब वा सो भन्दा बढीको पूँजीमा स्थापित उत्पादनमुलक तथा प्रशोधन कम्पनीहरूको पहिचानका लागि मिति २०७५ श्रावण ६ मा कम्पनी रजिष्ट्रार कार्यालयमा पत्राचार गरिएको छ ।
- तोकिएको मापदण्ड पूरा गर्ने वाणिज्य बैंकहरूलाई सहायक कम्पनीमार्फत शेयर खरिद बिक्री गर्न पाउने गरी अनुमतिपत्र प्रदान गर्न तथा यस अघि संघीय संरचना अनुसार विभिन्न प्रदेशहरूमा आर्थिक रूपमा सक्रिय जिल्ला/स्थानहरूमा (काठमाडौं उपत्यका बाहेक) स्थानीय स्तरमा धितोपत्र दलाल व्यवसायी सेवा संचालनको अनुमति प्रदान गर्न आवश्यक कार्य अगाडि वढाउन निर्देशन दिएकोमा सोलाई समेत दृष्टीगत गरी आवश्यक कार्य अगाडि वढाई धितोपत्र व्यवसायी (धितोपत्र दलाल, धितोपत्र व्यापारी तथा बजार निर्माता) नियमावली, २०६४ को नियम ३(१) बमोजिम बोर्डमा सिफारिश गर्न नेप्सेलाई मिति २०७५।०९।१८ मा निर्देशन दिइएको छ ।
- बिक्री नभएको हकप्रद शेयरको लिलाम प्रक्रियामा उपत्यका वाहिरका प्रमुख केन्द्रहरू कम्तिमा विराटनगर, विरगंज, बुटवल, नेपालगञ्ज, सुर्खेत तथा धनगढीबाट आवेदन दिन सक्ने व्यवस्था गर्ने सम्बन्धमा मिति २०७४ कार्तिक ८ मा अनुमतिपत्र प्राप्त सम्पूर्ण मर्चेन्ट बैंकहरूलाई निर्देशन दिइएको छ ।
- राफसाफ प्रत्याभुति कोष (Settlement Guarantee Fund) स्थापना सम्बन्धी व्यवस्था समावेश गरी मिति २०७५ श्रावण १ बाट धितोपत्र सूचीकरण तथा कारोबार नियमावली, २०७५ लागू भैसकेको तथा सोही नियमावलीको आधारमा नेप्सेबाट स्वीकृतिका लागि बोर्डमा पेश भएको Auction Market सम्बन्धी व्यवस्था समावेश गरिएको धितोपत्र कारोबार संचालन विनियमावली २०७५ बोर्डबाट स्वीकृत भई मिति २०७५ श्रावण २० बाट लागू गरिएको छ ।
- राफसाफ कोष स्थापना तथा सञ्चालनका लागि नेप्सेबाट भएका कामकारवाहीको बारेमा मिति २०७५।०८।१७ मा जानकारी माग गरिएकोमा जवाफमा नेप्सेले तहांको प्रमुख कार्यकारी अधिकृतको संयोजकत्वमा राफसाफ कोष सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति गठन गरी बैंक खाता खोल्ने तथा सो खाता संचालनमा आए पश्चात रकम जम्मा गर्ने निर्णय गरिएको जानकारी मिति २०७५।०९।०९ मा बोर्डमा प्राप्त भएको छ ।

शस भित्र >>> > धितोपत्र बजारमा हालसालै भएका सुधार ... पृ.२
> धितोपत्र बजार सहभागी ... पृ.८

> चालु आ.व.२०७५।७६ को प्रथम छ ... पृ.६
> लेख/रचना ... पृ.११

- Equity Derivatives Market लाई धितोपत्र बजारमा शुरुवातका लागि साधारण शेयर परिसूचक औजार (Equity Index Instruments) को कारोबारको संभावना सम्बन्धमा अध्ययन गरी आवश्यक कार्य अगाडि बढाउने सम्बन्धमा बोर्डले नेप्सेलाई मिति २०७५।०४।२७ मा निर्देशन दिइएको छ ।
- ओटिसि (OTC) बजारलाई गतिशील बनाउन २०७५ चैत्र सम्ममा प्रविधि मैत्री बनाउने साथै स्वचालित प्रणालीको व्यवस्था गर्न आवश्यक कार्य अगाडि बढाउन नेप्सेलाई मिति २०७५।०९।१८ मा निर्देशन दिइएको छ ।
- धितोपत्र औजार तथा धितोपत्र परिसूचकहरूबाट बजारमा प्रवाह हुने सूचनालाई यथार्थपरक बनाउन र बजारसम्बन्धी जानकारीमा सबैको पहुँच बढाउन नयाँ धितोपत्र औजार तथा थप बजार परिसूचकहरू थप गरी दैनिक प्रकाशन गर्न नेप्सेलाई मिति २०७५ श्रावण २९ मा निर्देशन दिइएको छ ।
- २०७६ बैशाखदेखि दोस्रो बजार मार्फत शेयर खरीद गर्दा खरीदकर्तालाई PAN अनिवार्य हुने सन्दर्भमा सो को कार्यान्वयनका सम्बन्धमा आवश्यक पूर्व तयारी गर्न नेप्से र सिडिएससिलाई मिति २०७५ कार्तिक १४ मा निर्देशन दिइएको छ ।
- बोर्डले जारी गरेको धितोपत्र बजार तथा धितोपत्र दलाल व्यवसायीहरूलाई मार्जिन कारोबार सुविधा सम्बन्धी निर्देशन, २०७४ को आधारमा नेप्सेले तयार गरेको कार्यविधिमा आवश्यक परिमार्जन भई कार्यान्वयनको चरणमा रहेकोमा यस सम्बन्धमा थप छलफल भैरहेको छ ।
- कर्मचारी संचयकोष, नागरिक लगानीकोष, सामाजिक सुरक्षाकोष तथा धितोपत्र व्यवसायीहरूलाई बजार निर्माता/व्यापारी (Market Maker or Dealer) को रूपमा समेत कार्य गर्न अनुमति प्रदान गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन गरी बोर्डमा सिफारिश गर्न नेप्सेलाई मिति २०७५।०९।१८ मा निर्देशन दिइएको छ ।
- धितोपत्रको प्राथमिक बजारमा धितोपत्रको निष्काशन मूल्य निर्धारणका लागि आवश्यक Book Building System को सम्बन्धमा प्रारम्भिक अध्ययन प्रतिवेदन तयार भै छलफलको क्रममा रहेको छ ।
- धितोपत्र सम्बन्धी ऐन, २०६३ को प्रथम संशोधन विधेयक प्रस्तावमा Securities and Futures Dispute Resolution Tribunal का लागि पुनरावेदन न्यायधिकरण सम्बन्धी व्यवस्थाको प्रस्ताव गरिएको छ ।
- बोर्डले पुस्तकालय व्यवस्थापनका लागि इरासफ्ट सोलुसन प्रा.लि. को प्राविधिक सहयोग लिई पुस्तकालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन शुरुवात गरेको छ ।
- धितोपत्र नियमन निकायहरूको अन्तर्राष्ट्रिय संस्था (आइएस्को) ले आन्धान गरे बमोजिम २०७५ असोज १५ देखि २१ गतेसम्म विश्व लगानीकर्ता सप्ताह, २०१८ लाई विभिन्न कार्यक्रमहरू गरी भव्यताका साथ करिब ३००० को संख्यामा बजार सम्बद्ध पक्षहरू संलग्नतामा लगानीकर्ता शिक्षा तथा सचेतनामूलक र्याली र करिब १०,००० को संख्यामा लगानीकर्ताहरूको सहभागितामा पहिलो प्रादेशिक पूँजी बजार प्रदर्शनीसहित मनाएको छ ।
- विश्व लगानीकर्ता सप्ताह २०१८ को अवसर पारी देशको अर्थतन्त्र, बैकिङ्ग र धितोपत्र बजारसम्बन्धी अद्यावधिक तथ्याङ्कहरू समावेश गरी पहिलो पटक आर्थिक, बैकिङ्ग तथा धितोपत्रसम्बन्धी प्रादेशिक परिसूचक प्रकाशन गरी विराटनगरमा आयोजित प्रथम प्रादेशिक पूँजी बजार प्रदर्शनीमा विमोचन गरिएको छ ।
- बोर्डले पहिलोपटक जावलाखेलस्थित बोर्डको हलमा पहिलो पाक्षिक लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरेकोमा हालसम्म नौ वटा कार्यक्रम सञ्चालन भई २७० जना सर्वसाधारणलाई प्रशिक्षण दिएको छ ।
- धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी साक्षरता अभिवृद्धिका लागि बोर्डले पहिलोपटक मिति २०७५ असोज २० बाट धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी पाक्षिक रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन शुरुवात गरिएकोमा हालसम्म ७ वटा कार्यक्रम संचालन भईसकेको छ ।
- चालु आ.व. २०७५।७६ को पौष मसान्तसम्ममा ३ वटा मर्चेन्ट बैंकरलाई अनुमतिपत्र, २ वटा कम्पनीलाई निक्षेप सदस्यको दर्ता प्रमाणपत्र तथा ६ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई आस्वा सदस्यको अनुमति प्रदान गरिएको ।
- बोर्डबाट समीक्षा अर्वाधिमा कानून प्रबलीकरणलाई जोड दिई कसामूहिक लगानी कोष योजनाहरूको स्थलगत तथा गैरस्थलगत निरीक्षणको प्रतिवेदन बमोजिम सामूहिक कोष नियमावलीको व्यवस्था विपरित बैंक निक्षेपमा लगानी गर्ने ४ योजना व्यवस्थापकलाई बोर्डको संचालक समितिको बैठकको मिति २०७५।०९।०८ को निर्णय बमोजिम न्यूनतम २५ हजारदेखि ३५ हजार रुपैयाँसम्म आर्थिक जरिवाना गर्ने कार्य गरेको छ ।

धितोपत्र बजारमा हालसालै भएका सुधार तथा विकासका पहलहरू

संघीय संरचना अनुसार धितोपत्र दलाल व्यवसायीको अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने कार्य अगाडि बढाउने सम्बन्धमा नेप्सेलाई निर्देशन

मंसिर १७, २०७५: बोर्डले संघीय संरचना अनुसार धितोपत्र दलाल व्यवसायीको अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने कार्य अगाडि बढाउने सम्बन्धमा मिति २०७५ मंसिर १७ मा नेप्सेलाई निर्देशन दिएको छ । बोर्डले आर्थिक वर्ष २०७५।०७६ को धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रममा धितोपत्रको दोस्रो बजारको पहुँच विस्तार गरी धितोपत्र बजारमार्फत् स्थानीयस्तरमा रहेको बचत तथा लगानीलाई दीर्घकालीन पूँजी परिचालनको मूल प्रवाहमा ल्याउन संघीय संरचना अनुसार विभिन्न प्रदेशहरूमा आर्थिक रूपमा सम्भाव्य जिल्ला/स्थानहरूमा धितोपत्र दलाल सेवा संचालन अनुमति दिने स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार बोर्डले उक्त निर्देशन दिएको हो । धितोपत्र व्यवसायीले धितोपत्र व्यवसाय गर्नका लागि धितोपत्र व्यवसायी (धितोपत्र दलाल, धितोपत्र व्यापारी तथा बजार निर्माता) नियमावली, २०६४ अनुसार धितोपत्र बजारको सिफारिश सहित बोर्डमा निवेदन दिने व्यवस्था रहेकोले बोर्डले उक्त कार्य अगाडि बढाउनका लागि नेप्सेलाई निर्देशन दिएको हो ।

धितोपत्रको प्राथमिक बजार ७७ जिल्लामा नै विस्तार भैसकेको तर प्राथमिक बजारमा खरिद गरेको शेयर विक्रीमा कठिनाई भएको गुनासो सर्वसाधारणबाट आइरहेको सन्दर्भमा स्थानीय स्तरमा धितोपत्र दलाल व्यवसायी सञ्चालन अनुमति प्रदान गर्न आवश्यक देखिएको हो । यसबाट स्थानीय स्तरमा समेत धितोपत्र बजार थप सक्रिय हुने, स्थानीय पूँजी परिचालन भई स्थानीय स्तरमा समेत धितोपत्र बजारको दायरा फराकिलो हुन स्थानीय स्तरको व्यवसायी प्रति लगानीकर्ताको विश्वास, धितोपत्र दलाल व्यवसायीमा निहित जोखिम न्यूनीकरण हुने, स्थानीय स्तरमा रोजगारीको स्तर बृद्धि हुने सम्भावना बढ्दछ । देशमा संघीय संरचना अनुसार प्रादेशिक सरकार निर्माण भैसकेको र प्राथमिक बजारसंगै धितोपत्रको दोस्रो बजारलाई पनि सोही अनुरूप प्रतिस्पर्धात्मकरूपमा विस्तार गर्न आवश्यक देखिएको हो । यो व्यवस्था कार्यान्वयनमा आएसँगै धितोपत्रको दोस्रो बजार कारोवार सुविधा समेत देशव्यापीरूपमा विस्तार भई समग्र पूँजी बजारको दायरा फराकिलो बनाउन सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

धितोपत्र सम्बन्धी विषयवस्तु माध्यमिक तथा विश्वविद्यालयस्तरको पाठ्यक्रममा समावेश गर्न पहल

मंसिर १९, २०७५: माध्यमिक तथा विश्वविद्यालय तहको पाठ्यक्रममा धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गर्नका लागि बोर्डले मिति २०७५ मंसिर १७ मा पाठ्यक्रम विकास केन्द्र लगायत देशभर रहेका विभिन्न विश्वविद्यालयमा पत्राचार गरी आवश्यक समन्वय तथा सहयोगका लागि पहल थालेको छ । नेपाल सरकारको वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीतिमा वित्तीय क्षेत्रको निमित्त प्रवेश तहमा चाहिने जनशक्ति तयार गर्न माध्यमिक शिक्षा पछिको शिक्षा प्रणालीमा सुधार गर्ने रणनीति तथा बोर्डको आ.व.२०७५।७६ को धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजार सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम (बुँदा नं ६८) मा विभिन्न विश्वविद्यालय तथा उच्च माध्यमिक विद्यालयका सम्बन्धित विषयको पाठ्यक्रममा धितोपत्र बजार तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी विषयवस्तुहरू समावेश गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने कार्यक्रम अनुसार उक्त पहल थालेको हो ।

हालैका दिनहरूमा देशका ७७ जिल्ला र करिब ७०० स्थानीय निकाय अन्तर्गतका क्षेत्रहरूमा धितोपत्रको प्राथमिक बजारको पहुँच पुगिसकेको, धितोपत्रको दोस्रो बजार सेवामा नयाँ स्वचालित कारोबार प्रणाली संचालनमा आई देशव्यापीरूपमा विस्तार हुने क्रममा रहेको र नेपालको धितोपत्र बजार देशको समग्र वित्तीय प्रणालीको अभिन्न अंग भईसकेको परिप्रेक्ष्यमा पूँजी बजारमाफर्त विशेषतः वित्तशास्त्र तथा अर्थशास्त्रको समेत सैद्धान्तिक ज्ञानको व्यावहारिक उपयोग हुने देखिन्छ । यसै पृष्ठभूमिमा यससम्बन्धी विषयवस्तुहरू माध्यमिक विद्यालय र विश्वविद्यालयका विभिन्न स्नातक तथा स्नातकोत्तर स्तरका पाठ्यक्रम र व्यवस्थापन तथा अर्थशास्त्रलगायतका विषयगत पाठ्यक्रमहरूको तयारी तथा थप सुधार कार्य गर्दा धितोपत्र सम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गर्ने/गराउने पहल तथा कार्यका लागि आवश्यक समन्वय तथा सहकार्यका लागि पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, त्रिभुवन विश्वविद्यालय अन्तर्गत रहेका मानविकी तथा समाजशास्त्र संकाय, व्यवस्थापन संकाय, कानून संकायका डीनको कार्यालय, पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय, पोखरा विश्वविद्यालय, मध्य पश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालय र काठमाडौँ विश्वविद्यालय स्कुल अफ म्यानेजमेन्टका साथै लोक सेवा आयोग, अनामनगरलाई अनुरोध गरिएको छ ।

यस बजारको विकास तथा विस्तारमा जोड दिने देशहरू हाल विश्वका विकसित तथा सुदृढ अर्थतन्त्र हुने देशहरूमा अग्र स्थानमा रहेका छन् र यस्ता देशहरूको विभिन्न तहका पाठ्यक्रमहरूमा धितोपत्र बजार सम्बन्धी विषयवस्तुहरू विशेष महत्त्व दिई समावेश गरेको पाइन्छ । धितोपत्र बजार सम्बन्धी विषयवस्तुहरू माध्यमिक तह र विश्वविद्यालयका स्नातक तथा स्नातकोत्तरस्तरका पाठ्यक्रममा समावेश गर्दा सो पाठ्यक्रमहरू समसामयिक तथा व्यवहार उपयोगी हुने र यसबाट लगानीकर्ताको हित संरक्षण तथा सशक्तिकरणमा सहयोग पुगी सीमित स्रोत साधनबाट समेत बचत गरी उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी परिचालन हुने वातावरण तयार भई देशको अर्थतन्त्रको विकास, विस्तार तथा वृद्धि हुनुका साथै वित्तीय साक्षरताको स्तर अभिवृद्धि भई धितोपत्र बजारको दिगो विकासमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

धितोपत्र बजारमा सेक्युरिटीज डिलरलाई प्रवेश गराउने सम्बन्धमा ।

मंसिर २०, २०७५: नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लि. (नेप्से) बाट मिति २०७५ कात्तिक २० देखि अनलाईन कारोबार प्रणाली शुरु गरिसकेको परिप्रेक्ष्यमा धितोपत्र बजारमा बजार निर्माता/डिलरलाई प्रवेश गराउन भैरहेको तयारीको सम्बन्धमा बोर्डले मिति २०७५ मंसिर २० मा नेप्सेसँग जानकारी माग गरेको छ । बोर्डको आ.व.२०७५।०७६ को नीति तथा कार्यक्रममा पूँजी बजारको गतिशील विकासमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले बजार निर्माता/डिलर लाई पूँजीबजारमा सक्रिय बनाउन आवश्यक सहजीकरण गर्ने कार्यक्रम रहेको सन्दर्भमा बोर्डबाट नेप्सेसँग सो जानकारी माग गरिएको हो ।

के हो धितोपत्र बजार निर्माता/डिलर ?

धितोपत्रको खरिद तथा विक्री दुबै मूल्य अंकित गरी त्यस्तो धितोपत्र आफ्नो नामबाट खरिद तथा विक्री गरी बजार निर्माता /डिलरले बोर्डले तोकेको व्यवस्था अनुसार कारोवार गर्न तथा धितोपत्रको अण्डरराईटिङ्ग समेत गर्ने गर्दछ । धितोपत्र बजारमा बजार निर्माता /डिलरको प्रवेशले धितोपत्रको दोस्रो बजारको दायरा फराकिलो भई पूँजी बजारको गतिशील विकासमा सहयोग पुग्ने विश्वास गरिन्छ । बजार निर्माता तथा धितोपत्र डिलरलाई अनुमति प्रदान गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था धितोपत्र व्यवसायी (धितोपत्र दलाल, धितोपत्र व्यापारी तथा बजार निर्माता) नियमावली, २०६४ मा रहेको छ ।

लगानीकर्ताहरूलाई संयमित हुन बोर्डको आग्रह

पुस ३, २०७५: पछिल्लो समय लगानीकर्ताहरूले पूँजी बजार सम्बन्धमा राखेका विभिन्न मागहरू तथा दोस्रो बजार कारोवार रोक्ने सम्बन्धी भएका अवाञ्छित स्थिति सम्बन्धमा बोर्डले आफ्नो ध्यानाकर्षण गर्दै लगानीकर्तालाई संयमित हुन आग्रह गरेको छ । बोर्डले प्रेश विज्ञप्ति जारी गर्दै उक्त आग्रह गरेको हो । पछिल्लो समयमा मुद्रा तथा पूँजी बजारमा देखिएका प्रवृत्तिहरूको (व्याजदर, शेयर बजार, ऋणपत्र) समग्र मूल्यांकन गरी वित्तीय स्थायित्व एवं लगानीका लागि वित्तीय स्रोत व्यवस्थापनमा देखिएका समस्याहरू पहिचान गरी सुझाव पेश गर्न यस बोर्डको प्रतिनिधि सहित लगानीकर्ताहरूको समेत प्रतिनिधित्व रहने गरी नेपाल सरकारबाट उच्च स्तरीय समिति गठन भई उक्त समितिले चाडै नै आफ्नो प्रतिवेदन बुझाउने क्रममा रहेको छ ।

नियमपालना नगर्ने सामूहिक लगानी कोषका योजना व्यवस्थापकलाई जरिवाना ।

पुस १६, २०७५: बोर्डले पहिलोपटक सामूहिक लगानी योजनाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने चार योजना व्यवस्थापकलाई आर्थिक जरिवाना गरेको छ । बोर्डबाट योजना व्यवस्थापकहरूको स्थलगत तथा ग्रैहस्थलगत निरीक्षणको क्रममा सामूहिक लगानी कोष नियमावली,

२०६७ को नियम ३६ को उपनियम (१) को खण्ड (ड) को व्यवस्था बमोजिम योजना व्यवस्थापकले प्रत्येक योजनाको रकम लगानी गर्दा बैंक निक्षेपमा योजनाको कुल सम्पत्तिको दश प्रतिशत भन्दा बढी नहुने गरी लगानी गर्नुपर्ने सीमा उल्लंघन गरेको देखिएकोले चार योजना व्यवस्थापकहरू क्रमशः सिबिआइएल क्यापिटल लि, एनआईसि एशिया क्यापिटल लि., लक्ष्मी क्यापिटल मार्केट लि. र एनएमबि क्यापिटल लि. लाई धितोपत्र सम्बन्धी ऐनको दफा १०१ को उपदफा (७) बमोजिम, कानूनी व्यवस्था उल्लंघनको अवस्थाको आधारमा बोर्डबाट पहिलो पटक देहाय अनुसारको आर्थिक जरिवाना गरिएको हो ।

१. एन.एम.बि. क्यापिटल लिमिटेड, नक्साल, काठमाडौं, लक्ष्मी क्यापिटल मार्केट लिमिटेड, बानेश्वर, काठमाडौं र सिबिआइएल क्यापिटल लिमिटेड, डिल्लीबजार, काठमाडौं प्रत्येकलाई रु. ३५ हजार ।
२. एनआईसि एशिया क्यापिटल लिमिटेड, बबरमहल, काठमाडौंलाई रु. २५ हजार ।

मर्चेन्ट बैकिङ्ग कार्य गर्न नयाँ दुई संस्थालाई अनुमतिपत्र प्रदान

पुस १०, २०७५ : बोर्डले समीक्षा अर्थात् दुई वाणिज्य बैंकका सहायक कम्पनीहरूलाई मर्चेन्ट बैकरको कार्य गर्न अनुमति प्रदान गरेको छ । बोर्डले मिति २०७५ पुस १० मा कुमारी बैंक लि.को सहायक कम्पनी कुमारी क्यापिटल लि. र मिति २०७५ पुस २६ मा मा नेपाल बङ्गलादेश बैंक लि. को सहायक कम्पनी नेपाल बङ्गलादेश क्यापिटल लि. लाई मर्चेन्ट बैकिङ्ग सेवा अर्न्तगतको निष्काशन तथा बिक्री प्रबन्ध, शेयर रजिष्ट्रेशन, धितोपत्र प्रत्याभूति, लगानी व्यवस्थापन, संस्थागत परामर्श सेवा प्रदान गर्न सक्ने गरी मर्चेन्ट बैकरको अनुमतिपत्र प्रदान गरेको हो । यससँगै चालु आर्थिक वर्षको प्रथम छ महिनाको अन्त्यमा मर्चेन्ट बैकरको संख्या २७ पुगेको छ ।

मुद्रा तथा पूँजी बजार सम्बन्धी सुझाव समितिको प्रतिवेदन कार्यान्वयनको चरणमा ।

पुस २४, २०७५ : मुद्रा तथा पूँजी बजारमा देखिएका प्रवृत्तिहरूको समग्र मूल्यांकन गरी वित्तीय स्थायित्व एवं लगानीका लागि स्रोत व्यवस्थापन सम्बन्धी सुझाव समितिको प्रतिवेदन कार्यान्वयनको लागि नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयबाट पत्र बोर्डमा प्राप्त भएको । उक्त प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका पूँजी बजारसँग सम्बन्धित सुझावहरू मध्ये केही नयाँ नियमावली तर्जुमा गरेर, केही विद्यमान नियमावली र निर्देशिकामा संशोधन गरेर तथा केही सुझावहरू नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लि. र सिडिएस एण्ड क्लियरिङ्ग लि.बाट कार्यान्वयन गर्नुपर्ने प्रकृतिका रहेको सन्दर्भमा बोर्डको मिति २०७५।०९।१५ र १६ मा बसेको बैठकको निर्णयानुसार उक्त सुझावहरू कार्यान्वयनका लागि देहाय अनुसार गर्न गराउन निर्देशन दिइएको छ ।

नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लिमिटेडलाई निर्देशन:

१. तोकिएको मापदण्ड पूरा गर्ने वाणिज्य बैंकहरूलाई सहायक कम्पनीमार्फत शेयर खरिद बिक्री गर्न पाउने गरी अनुमतिपत्र प्रदान गर्न तथा यस अर्धसंघीय संरचना अनुसार विभिन्न प्रदेशहरूमा आर्थिक रूपमा सक्रिय जिल्ला/स्थानहरूमा (काठमाडौं उपत्यका बाहेक) स्थानीय स्तरमा धितोपत्र दलाल व्यवसायीको अनुमति प्रदान गर्न आवश्यक कार्य अगाडि वढाउन निर्देशन दिएकोमा सोलाई समेत दृष्टिगत गरी सो सम्बन्धी आवश्यक कार्य अगाडि वढाई धितोपत्र व्यवसायी (धितोपत्र दलाल, धितोपत्र व्यापारी तथा बजार निर्माता) नियमावली, २०६४ को नियम ३ (१) बमोजिम बोर्डमा सिफारिश गर्ने । (प्रतिवेदनको कार्ययोजना तालिकाको क्र.स. नं. २२ सँग सम्बन्धित)
२. नेप्से सूचकांक (NEPSE INDEX) मा लाग्ने गरेको सर्किट ब्रेकर प्रणालीलाई समसामयिक बनाउन आवश्यक देखिएको सन्दर्भमा अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासको समेत मध्यनजर गरी बजार प्रभावित गर्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न नेप्से सूचकांक बढ्दा र घट्दा सर्किट ब्रेकर लाग्ने व्यवस्थालाई समसामयिक बनाउन अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास समेतको अध्ययन गरी कार्यान्वयनका लागि बोर्डमा पेश गर्ने ।(प्रतिवेदनको कार्ययोजना तालिकाको क्र.स. नं. २९ सँग सम्बन्धित)
३. धितोपत्र बजारका लगानीकर्ताहरूको हित संरक्षणका लागि एउटा लगानीकर्ता सुरक्षण कोष (Investors Protection Fund) स्थापना गर्न तथा धितोपत्र बजारका लगानीकर्ताहरूको हित संरक्षणको लागि विद्यमान कानूनी व्यवस्थाको समीक्षा गरी २०७५ चैत सम्ममा कार्यान्वयनमा ल्याउने गरी बोर्डमा पेश गर्ने । (प्रतिवेदनको कार्ययोजना तालिकाको क्र.स. नं. ३२ सँग सम्बन्धित)
४. ओटिसि (OTC) बजारलाई गतिशील बनाउन २०७५ चैत सम्ममा प्रविधि मैत्री बनाउने सन्दर्भमा स्वचालित प्रणाली अपनाउन आवश्यक कार्य अगाडि वढाउने । (प्रतिवेदनको कार्ययोजना तालिकाको क्र.स. नं. ३६ सँग सम्बन्धित)
५. कर्मचारी संचय कोष, नागरिक लगानी कोष, सामाजिक सुरक्षा कोष तथा धितोपत्र व्यवसायीहरूलाई बजार निर्माता/व्यापारी (Market Maker or Dealer) को रूपमा समेत कार्य गर्न अनुमति प्रदान गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन गरी बोर्डमा सिफारिश गर्ने । (प्रतिवेदनको कार्ययोजना तालिकाको क्र.स. नं. ५३ सँग सम्बन्धित)

सिडिएस एण्ड क्लियरिङ्ग लिमिटेडलाई निर्देशन :

१. धितोपत्रको दोस्रो बजार कारोवारको भुक्तानी सुनिश्चितताका लागि आवश्यक भुक्तानी सुनिश्चित कोष (Settlement Guarantee Fund) स्थापना गर्ने व्यवस्था धितोपत्र कारोवार राफसाफ तथा फछ्यौट विनियमावली, २०६९मा गरि सकिएको हुँदा उक्त कोष तत्काल स्थापना गर्ने व्यवस्था गर्ने ।(प्रतिवेदनको कार्ययोजना तालिकाको क्र.स. नं. ३१ सँग सम्बन्धित)
२. शेयर बजारमा हुने कारोवारलाई थप प्रभावकारी बनाउन सेटलमेन्ट बैंक, सिडिएस एण्ड क्लियरिङ्ग लिमिटेड तथा निक्षेप सदस्यहरूसँग नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लि.को अनलाईन कारोबार प्रणाली (NOTS) पूर्ण रूपमा आबद्ध भए पश्चात हाल कायम रहेको T+3 राफसाफ चक्रलाई २०७६ असार सम्ममा T+1 मा ल्याउने सम्बन्धमा धितोपत्र कारोवार राफसाफ तथा फछ्यौट विनियमावली, २०६९ (विनियम १३) मा आवश्यक संशोधन गर्न

अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासको समेत अध्ययन गरी कार्यान्वयनका लागि बोर्डमा पेश गर्ने । (प्रतिवेदनको कार्ययोजना तालिकाको क्र.स. नं. ५४ सँग सम्बन्धित)

यसै गरी उक्त समितिको प्रतिवेदनमा उल्लेखित सुभाब बमोजिम बोर्ड व्यवस्थापनबाट कार्यान्वयन/सम्पादन गर्ने पर्ने कार्यहरूका सम्बन्धमा देहाय अनुसारका कार्यहरू अगाडि वढाइएको छ ।

१. भित्री कारोवार बन्देज नियमावलीको मस्यौदा बोर्ड बैठकमा प्रस्तुत भई बोर्डबाट कानून प्रवलीकरण समितिमा पठाई त्यसमा अध्ययन भैरहेकोमा सोलाई यथाशीघ्र स्वीकृतिको लागि नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयमा पेश गर्ने ।
२. धितोपत्र निष्काशन तथा बाँडफाँड निर्देशिका, २०७४ को दफा ३ को उपदफा ३(क) मा संशोधन गरी सर्वसाधारण लगानीकर्ताको वित्तीय साक्षरता तथा धितोपत्र बजारको विकासको अवस्थालाई मध्यनजर गरी क्रेडिट रेटिङ्ग प्रदान गर्ने संस्थाबाट न्यूनतम ग्रेड भन्दा कमिमा एक स्तर माथिको रेटिङ्ग प्राप्त गरेको हुनुपर्ने व्यवस्था गरिनुका साथै उपदफा ७ मा संशोधन गरी ऋणपत्रको दोस्रो कारोवारलाई विकास गर्न संगठित संस्थाले ऋणपत्र जारी गर्दा जारी रकमको कमिमा ४० प्रतिशत ऋणपत्र प्राकृतिक व्यक्तिलाई विक्री वितरण गर्नका लागि छुट्टयाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको ।
३. धितोपत्रको थप सार्वजनिक निष्काशन गर्दा संस्थाको पछिल्लो लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण अनुसारको प्रति शेयर नेटवर्थ भन्दा बढी नहुने गरी प्रिमियम मूल्य निर्धारण गर्नुपर्ने र प्रिमियममा प्रारम्भिक सार्वजनिक निष्काशन गर्दा प्रिमियम मूल्य संस्थाको पछिल्लो लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरण अनुसारको प्रति शेयर नेटवर्थको दुई गुणा भन्दा बढी नहुने गरी निष्काशन गर्न सक्ने गरी निर्देशिकामा व्यवस्था गरिएको ।
४. Private Equity Fund, Venture Capital Fund जस्ता विशिष्टीकृत लगानी योजनाहरूलाई पूँजी बजारमा प्रवेश गराउने उद्देश्य बमोजिम वैकल्पिक लगानी कोष नियमावलीको मस्यौदा स्वीकृतिका लागि मिति २०७५ भाद्र ३१ मा नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालयमा पेश गरिएकोमा सो स्वीकृतिको क्रममा रहेको ।
५. धितोपत्र दलाल व्यवसायलाई थप प्रतिस्पर्धी बनाउन धितोपत्र दलाल व्यवसायी सम्बन्धी विद्यमान इजाजत र संचालन नीतिमा पुनरावलोकन गर्न, वाणिज्य बैंकको सहायक कम्पनी तथा धितोपत्र दलाल व्यवसायीले अर्को धितोपत्र दलाल व्यवसायीलाई प्राप्त (Acquire) गर्ने र गाभ्ने/गाभिने (Merge), सम्बन्धमा नीतिगत व्यवस्था गर्न धितोपत्र व्यवसायी (धितोपत्र दलाल, धितोपत्र व्यापारी तथा वजार निर्माता) नियमावली, २०६४ मा गर्नुपर्ने संशोधनको अध्ययन भई मस्यौदा वनाउने क्रममा रहेको ।
६. नेप्सेले मिति २०७५ कार्तिक २० देखि संचालनमा ल्याएको स्वचालित कारोबार प्रणाली (NOTS) पूर्णरूपमा संचालनमा आए पश्चात धितोपत्र व्यवसायीहरूले लिने सेवा शुल्कमा के कस्तो पुनरावलोकन गर्न उपयुक्त हुने सो सम्बन्धमा अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासको समेतलाई आधारमानी सो सम्बन्धी अध्ययन कार्य अगाडि बढाइएको ।
७. धितोपत्र दलाल व्यवसायीले मार्जिन कारोबार सुविधा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा बोर्डबाट मार्जिन कारोबार सुविधा सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४ जारी गरेको र यस सम्बन्धी कार्यविधि बनाउन तथा सोको कार्यान्वयनका लागि नेप्सेलाई निर्देशन दिइएकोमा बोर्डले मिति २०७५ माघ १८ मा मार्जिन कारोबार सुविधामा ऋणको ब्याजदर धितोपत्र दलाल र ग्राहकबीच हुने सम्भौता अनुसार हुने, सम्भौतित ब्याजदर बारे धितोपत्र दलालले बोर्ड र नेप्सेलाई पूर्व जानकारी दिनुपर्ने, नेप्सेले यस कारोबारको नियमित एवं सघन सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्नुपर्ने साथै ब्याजदरमा अस्वाभाविक स्थिति आएमा बोर्डले हस्तक्षेप गर्ने तथा नियमन र सुपरीवेक्षण गर्ने व्यवस्था गरी मार्जिन कारोबारलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन नेप्सेलाई निर्देशन दिइएको ।
८. सर्वसाधारण लगानीकर्ताहरूको हित संरक्षण गर्न वास्तविक क्षेत्रका संगठित संस्थाका संस्थापकहरूले लिएको संस्थापक शेयरको Lock-in-Period लाई अन्य वित्तीय क्षेत्रको नियमन निकायले गरेको व्यवस्थसँग सामञ्जस्यता ल्याउन अध्ययन गर्ने क्रममा रहेको ।
९. साना चुक्ता पूँजीको आधार भएका संगठित संस्थाहरूलाई Private Placement मार्फत शेयर निष्काशन गर्ने व्यवस्था गरी त्यसरी निष्काशन गरिएको शेयरको ओटीसी (OTC) बजारमा कारोबार हुने व्यवस्था गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन कार्य अगाडि बढाइएको ।
१०. पूँजी बजार सम्बन्धी नीति निर्माणमा सहयोग गर्नुका साथै शेयर बजारमा हुनसक्ने उतारचढावलाई नियमित रूपमा अनुगमन गरी शेयर मूल्य सम्बन्धी यथार्थ जानकारी नियमित रूपमा सार्वजनिक गर्न यस क्षेत्रका विज्ञहरू सम्मिलित स्थायी संयन्त्र के कसरी वनाउन उपयुक्त हुन्छ सो सम्बन्धमा अध्ययन कार्य अगाडि बढाइएको ।
११. धितोपत्रको थप सार्वजनिक निष्काशन (FPO) अनुमति सम्बन्धी व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गर्ने र सार्वजनिक निष्काशनमा विश्वव्यापीरूपमा प्रचलनमा रहेको Book Building प्रणाली अवलम्बन गर्न तथा Book Building प्रणाली कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक अध्ययन गरी कार्य अगाडि बढाउने ।
१२. धितोपत्र व्यवसायीहरूले लगानीकर्ता साक्षरता (Investors Literacy) अभिवृद्धि गर्न आफ्नो मुनाफाको कमिमा १ प्रतिशत रकम संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कोष (Corporate Social Responsibility Fund) मा छुट्टयाई खर्च गर्नुपर्ने सम्बन्धमा अध्ययन कार्य अगाडि बढाइएको ।
१३. सर्वसाधारण लगानीकर्ताको वित्तीय साक्षरता तथा धितोपत्र बजारको विकासको अवस्थालाई मध्यनजर गरी साविकमा क्रेडिट रेटिङ्ग संस्थाबाट न्यूनतम ग्रेड वा रेटिङ्ग प्राप्त गरेका संस्थाले समेत प्रारम्भिक सार्वजनिक निष्काशन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेकोमा सोमा संशोधन गरी प्रारम्भिक सार्वजनिक निष्काशन गर्न चाहने सङ्गठित संस्थाले क्रेडिट रेटिङ्ग प्रदान गर्ने संस्थाबाट न्यूनतम ग्रेड भन्दा कमिमा एक स्तर माथिको रेटिङ्ग प्राप्त गरेको हुनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसबाट सबभन्दा कमजोर रेटिङ्ग प्राप्त गर्ने संगठित संस्थाले प्रारम्भिक सार्वजनिक निष्काशन गर्न नपाउने भएको छ ।

१४. बजारमा सर्वसाधारण लगानीकर्ताको पहुँच विस्तार गराई ऋणपत्र बजारलाई थप गतिशील बनाउन संगठित संस्थाले ऋणपत्र जारी गर्दा जारी रकमको कम्तीमा ४० प्रतिशत ऋणपत्र प्राकृतिक व्यक्तिलाई बिक्री वितरण गर्नको लागि छुट्टयाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । तर यसरी छुट्टयाइएको ऋणपत्र तोकिएको अवधि भित्र प्राकृतिक व्यक्तिले खरिद नगरेमा अन्य खरिदकर्तालाई बिक्री गर्न सकिने छ ।
१५. धितोपत्र सार्वजनिक निष्काशन गर्न चाहने संगठित संस्थाले सबै भन्दा न्यून रेटिङ प्राप्त गरेमा सार्वजनिक निष्काशन गरिएको सम्पूर्ण धितोपत्रको प्रत्याभूति गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेकोमा सोमा संशोधन गरी न्यूनतम भन्दा एक स्तर माथिको रेटिङ प्राप्त गरेको संगठित संस्थाले समेत सम्पूर्ण धितोपत्रको प्रत्याभूति गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
१६. प्रारम्भिक सार्वजनिक निष्काशनको प्रिमियम निर्धारण गर्दा नेटवर्थको चार गुणा सम्म कायम गर्न सक्ने व्यवस्था रहेकोमा सोमा संशोधन गरी नेटवर्थको दुई गुणा सम्म कायम गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
१७. सूचीकृत सङ्गठित संस्थाले प्रिमियममा धितोपत्रको थप सार्वजनिक निष्काशनको प्रिमियम निर्धारण गर्दा नेटवर्थको चार गुणा सम्म कायम गर्न सक्ने व्यवस्था रहेकोमा सोमा संशोधन गरी प्रिमियम निर्धारण गर्दा प्रति शेयर नेटवर्थको भन्दा बढी नहुने गरी प्रिमियम सहितको निष्काशन मूल्य निर्धारण गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । साथै यस अधि स्थानीय बासिन्दाका लागि धितोपत्र निष्काशनको स्वीकृति भैसकेको अवस्थामा साविककै व्यवस्था अनुसार सार्वजनिक निष्काशन गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

यसरी उक्त समितिको प्रतिवेदनमा उल्लेखित सुझावहरू मध्ये अन्य सुझावहरू कार्यान्वयनको क्रममा रहेका छन् भने धितोपत्र दलाल व्यवसायीहरूमार्फत मार्जिन कारोवार गर्न दिने व्यवस्थालाई शीघ्र कार्यान्वयनमा ल्याउने कार्य समेत अगाडि वढाईएको छ ।

वालु आ.व. २०७५/७६ को प्रथम छ महिनामा धितोपत्र बजारको स्थिति

आ.व. २०७५/७६ को प्रथम छ महिनामा धितोपत्र बजारमा केही संकुचन देखिएको छ । समीक्षा अवधिमा धितोपत्रको प्राथमिक तथा दोस्रो बजारमा गत वर्षको सोही समयवधिको तुलनामा गिरावट आएको देखिन्छ । आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को प्रथम छ महिनामा धितोपत्रको प्राथमिक बजार र दोस्रो बजारको अवस्था देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

धितोपत्रको प्राथमिक बजार: आ.व. २०७५/७६ को प्रथम छ महिनामा धितोपत्रको प्राथमिक बजारमार्फत् २४ संगठित संस्थालाई कुल रु. १६.५ अर्ब बराबरको पूँजी परिचालनका लागि बोर्डले अनुमति प्रदान गरेको छ जुन गत आ.व. को सोही अवधिको तुलनामा करिब ४६ प्रतिशतले कम हो । गत आ.व. को छ महिनामा कूल ४७ संगठित संस्थाले जम्मा रु. ३०.९ अर्ब बराबरको पूँजी परिचालनका लागि अनुमति प्राप्त गरेका थिए । समीक्षा अवधिमा सूचीकृत कम्पनीहरूले ऋणपत्रमार्फत् बढी पूँजी परिचालन गरेका छन् । यस अवधिमा पाँच वाणिज्य बैंकहरूले कुल रु. ११.६ अर्ब बराबरको ऋणपत्र निष्काशन अनुमति प्राप्त गरेका छन् । हकप्रद निष्काशनतर्फ हेर्दा गत आ.व. को प्रथम छ महिनाको तुलनामा निकै कमी आई रु. १.३ अर्बको मात्र हक प्रद निष्काशन अनुमति प्राप्त गरेका छन् । समीक्षा अवधिमा जलविद्युत क्षेत्रका कम्पनीहरूको साधारण शेयरको प्राथमिक निष्काशनमा बाहुल्यता रहेको देखिन्छ । समीक्षा अवधिमा भएको कूल निष्काशनमा ऋणपत्रले करिब ७० प्रतिशत रहेको छ भने साधारण शेयरको प्राथमिक निष्काशन र हकप्रद निष्काशन क्रमशः २१.८ प्रतिशत र ७.८ प्रतिशत रहेको छ ।

आ.व. २०७२/७३ को मौद्रिक नीतिमार्फत् बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पूँजी वृद्धि गर्ने नीतिगत व्यवस्था भएसँगै ऋणपत्र निष्काशनमा कमी आएकोमा पूँजी वृद्धि गर्नुपर्ने समयवधि समाप्त भएसँगै नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंकहरूलाई ऋणपत्र निष्काशनमार्फत् आफ्नो प्राथमिक पूँजीको शत प्रतिशत रकम बराबरको दीर्घकालीन ऋण पूँजीको व्यवस्था गर्न सक्ने व्यवस्था लागू गरेका कारण समीक्षा अवधिमा बैंकहरूमार्फत् ऋणपत्र निष्काशनमा वृद्धि आएको देखिन्छ । विगत तीन आर्थिक वर्षको प्रथम छ महिनाको प्राथमिक बजारको अवस्था तालिका १ तथा चार्ट १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

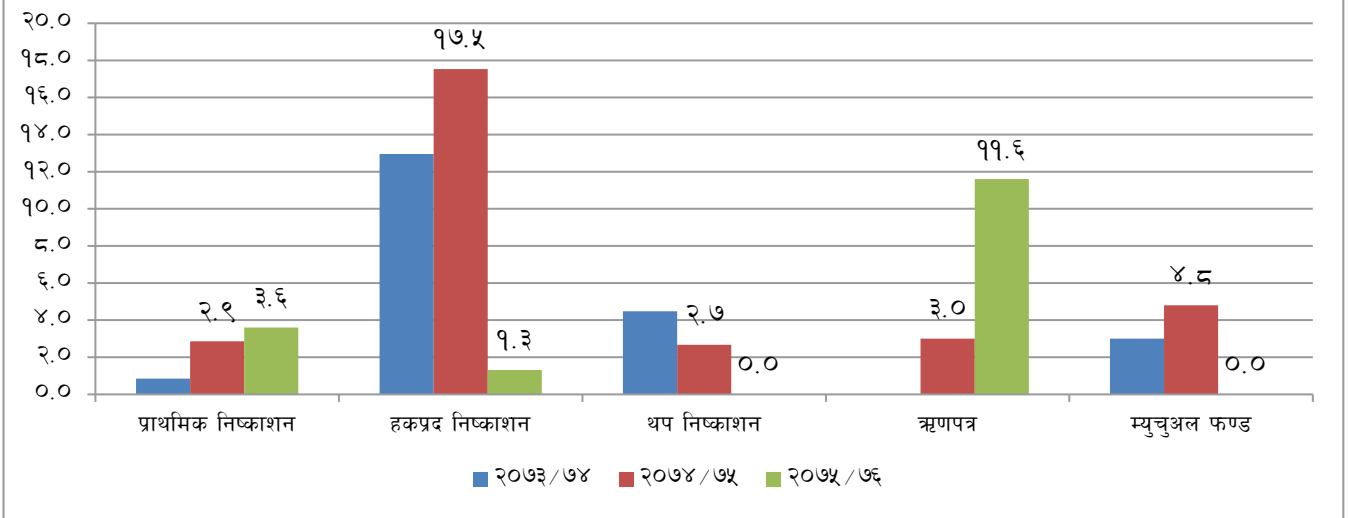
तालिका १

धितोपत्रको प्राथमिक बजार (प्रथम ६ महिना)

रकम रु. अर्बमा

क्र.स.	विवरण	आर्थिक वर्ष						परिवर्तन प्रतिशत			
		२०७३/७४		२०७४/७५		२०७५/७६		संख्याको आधारमा		रकमको आधारमा	
		संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम	२०७४/७५	२०७५/७६	२०७४/७५	२०७५/७६
१	प्राथमिक निष्काशन	८	०.९	९	२.९	११	३.६	१२.५	२२.२	२३६.५	२५.९
२	हकप्रद निष्काशन	३०	१३.०	३०	१७.५	८	१.३	०.०	-७३.३	३५.४	-९२.५
३	थप निष्काशन	२	४.५	३	२.७	-	-	५०.०	-	-४०.४	-
४	ऋणपत्र	-	-	१	३.०	५	११.६	-	४००.०	-	२६६.७
५	म्युचुअल फण्ड	३	३.०	४	४.८	-	-	३३.३	-	६०.०	-
जम्मा		४३	२१.३	४७	३०.९	२४.०	१६.५	९.३	-४८.९	४५.०	-४६.५

चाट १: विगत तीन आर्थिक वर्षको प्रथम छ महिनामा प्राथमिक बजारको अवस्था

धितोपत्रको दोस्रो बजार: चालु आ.व.को प्रथम छ महिनाको अवधिमा धितोपत्रको दोस्रो बजारको अधिकांश परिसूचकहरूमा हास आएको देखिन्छ। गत आ.व. को प्रथम छ महिनाको अन्त्यमा १४३१.१० बिन्दुमा रहेको नेप्से सूचकांकमा करिब १७ प्रतिशतले कमी आई चालु आ.व.को छ महिनाको अन्त्यमा उक्त सूचकांक ११७८ बिन्दु कायम भएको छ। त्यसैगरी नेप्से फ्लोट सूचकांकमा समेत गत आ.व.को सोही अवधिको तुलनामा करिब १७ प्रतिशतले कमी आई ८५.३४ बिन्दु कायम भएको छ। चालु आ.व. मा नेप्सेमा सूचीकृत कम्पनीको संख्यामा वृद्धि देखिएको छ। चालु आ.व. को प्रथम छ महिनाको अन्त्यमा नेप्सेमा २०२ कम्पनीहरू सूचीकृत भएसँगै सूचीकृत धितोपत्रको संख्यामा गत आ.व.को सोही समयावधिको तुलनामा करिब १७ प्रतिशतले वृद्धि आएको छ।

समीक्षा अवधिमा धितोपत्र कारोबारमा ४० प्रतिशतले कमी आई जम्मा रु. ४३.५४ अर्ब बराबरको धितोपत्र कारोबार भएको छ। यस अवधिमा धितोपत्रको औसत दैनिक कारोबार रकम रु. ३५.७ करोड रहेको छ। चालु आ.व. को छ महिनामा धितोपत्र बजारको कुल बजार पूँजीकरणमा समेत करिब १४ प्रतिशतले गिरावट आई बजार पूँजीकरण रु. १४३६.७ अर्ब पुगको छ जुन कुल गार्हस्थ उत्पादनको करिब ४८ प्रतिशत हुन आउँछ। यस्तै, धितोपत्र बजारको तरलता मापन गर्ने कुल बजार पूँजीकरणमा धितोपत्र कारोबार रकम अनुपात ६.०६ प्रतिशत रहेको छ जुन गत वर्षको सोही समयावधिमा ८.६६ प्रतिशत रहेको थियो। धितोपत्रको दोस्रो बजारमा सूचीकृत धितोपत्रको आपूर्तिमा भएको उल्लेख्य वृद्धि, असन्तुलित ब्याजदर, बैकिङ प्रणालीमा तरलता समस्या, संस्थागत लगानीकर्ताको बजारमा न्यून उपस्थिति लगायतका कारणले दोस्रो बजारका सूचकांकहरू नकारात्मक रहेको देखिन्छ। विगत तीन आ.व.को प्रथम छ महिनामा धितोपत्रको दोस्रो बजारको अवस्था तालिका २ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २

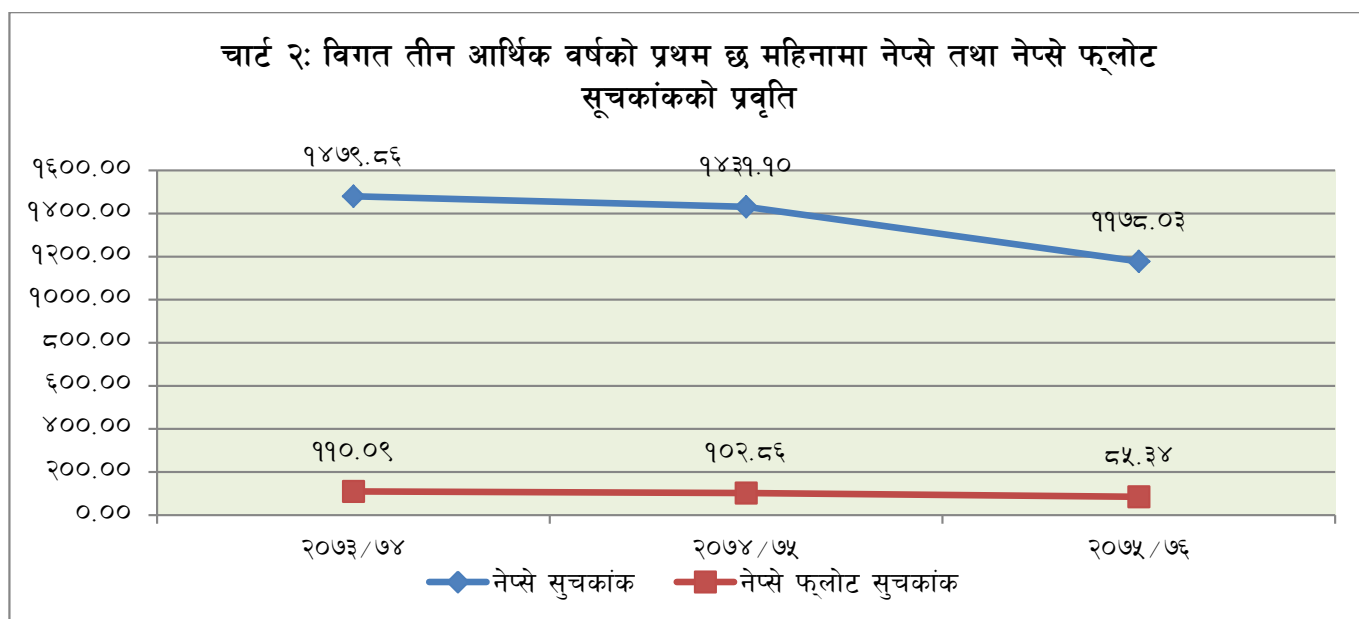
धितोपत्रको दोस्रो बजारको अवस्था (प्रथम छ महिना)

क्रस	विवरण	इकाई	आर्थिक वर्ष			परिवर्तन प्रतिशत	
			२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	२०७४/७५	२०७५/७६
१	सूचीकृत कम्पनीको संख्या	संख्या	२१९	१९२	२०२	-१२.३३	५.२१
२	सूचीकृत धितोपत्रको संख्या	संख्या करोड	२४९.४	३३७.३	३९४.३	३५.२४	१६.९०
३	धितोपत्रको कारोबार (रु. अर्बमा)	रु. अर्ब	११५.०१	७२.४२	४३.५४	-३७.०३	-३९.८८
४	कारोबार दिन	दिन	११३.००	११३.००	१२२	०.००	७.९६
५	औसत दैनिक कारोबार रकम (रु. करोडमा)	रु. करोड	१०१.७०	६४.०८	३५.७	-३६.९९	-४४.२९
६	कारोबार भएको कूल शेयर संख्या (करोडमा)	संख्या करोड	१९.२१	१६.६४	१५.४४	-१३.३८	-७.२१
७	कारोबार संख्या	संख्या	६३१,४४६	७०४,०४१	५३४,५४४	११.५०	-२४.०७
८	सूचीकृत धितोपत्रको बजार पूँजीकरण (रु.अर्बमा)	रु. अर्ब	१६६०.२८	१६७१.६१	१४३६.७	०.६८	-१४.०५
९	फ्लोट बजार पूँजीकरण (रु.अर्बमा)	रु. अर्ब	६४१.६९	६११.१३	५६१.५४	-४.७६	-८.११
१०	बजार पूँजीकरणमा कारोबारको प्रतिशत	प्रतिशत	१३.८५	८.६६	६.०६	-३७.४६	-३०.०५
११	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा बजार पूँजीकरणको प्रतिशत	प्रतिशत	७३.६९	६३.२६	४७.७७	-१४.१५	-२४.४८

क्रस	विवरण	इकाई	आर्थिक वर्ष			परिवर्तन प्रतिशत	
			२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	२०७४/७५	२०७५/७६
१२	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा फ्लोट पूँजीकरणको प्रतिशत	प्रतिशत	२८.४८	२३.१३	१८.६७	-१८.८०	-१९.२६
१३	नेप्से सूचकांक	विन्दु	१४७९.८६	१४३१.१०	११७८	-३.२९	-१७.६८
१४	नेप्से सेन्सिटिभ सूचकांक	विन्दु	३१९.९६	३०२.२०	२५०.४९	-५.५५	-१७.११
१५	नेप्से फ्लोट सूचकांक	विन्दु	११०.०९	१०२.८६	८५.३४	-६.५७	-१७.०३

स्रोत: नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लि.।

विगत तीन आर्थिक वर्षको प्रथम छ महिनाको नेप्से तथा नेप्से फ्लोट सूचकांकको प्रवृत्तिलाई चार्ट २ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को प्रथम छ महिनामा धितोपत्र बजार सहभागीको अवस्था

धितोपत्र र बस्तु विनिमय बजारको नियमन तथा विकासको दोहोरो जिम्मेवारी प्राप्त बोर्डले नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज लि. मा सूचीकृत भएका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु, बीमा कम्पनीहरु, जलविद्युत कम्पनीहरु, होटलहरु, उत्पादन तथा सेवामूलक उद्योगहरु लगायतका संगठित संस्थाहरुको नियमन गर्दछ । बोर्डले नियमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने प्रत्यक्ष र परोक्ष बजार सहभागी तालिका ३ मा प्रस्तुत गरिए बमोजिम रहेका छन् :

तालिका ३					
धितोपत्र बजार सहभागीको संख्यात्मक अवस्था					
क्र.स.	बजार सहभागी	आर्थिक वर्ष			
		२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६ पुस
१	धितोपत्र बजार	१	१	१	१
२	केन्द्रीय निक्षेप कम्पनी	१	१	१	१
३	सूचीकृत कम्पनी	२२९	२१२	१९६	२०२
४	धितोपत्र दलाल	५०	५०	५०	५०
५	मर्चेन्ट बैंकर	१७	२४	२५	२८
६	निक्षेप सदस्य	६६	६७	७०	७२
७	आस्वा सदस्य	-	५२	६५	६३
८	सामूहिक लगानी कोष	६	९	११	११
९	क्रेडिट रेटिङ एजेन्सी (साख मुल्याङ्कन)	१	१	२	२
	जम्मा	३७१	४१७	४२१	४३०

छलफल/अन्तरक्रिया कार्यक्रम

क्रेडिट रेटिङ्ग सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न: रेटिङ्ग व्यवसायको दायरा फराकिलो बन्दै।

बोर्डको यस आ.व.को कार्यक्रममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट ऋण लिने ऋणीहरू तथा नगरपालिका ऋणपत्रहरूको समेत शाख मूल्यांकनको लागि सम्बन्धित नगर विकास कोषहरूसँग समन्वय गरी निष्काशन व्यवस्था गर्ने कार्यक्रम रहेको सन्दर्भमा क्रेडिट रेटिङ्ग व्यवसायको वर्तमान अवस्था तथा सोको विविध पक्षहरूको सम्बन्धमा क्रेडिट रेटिङ्ग कम्पनीसँग छलफल/अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ। बोर्डका कार्यकारी निर्देशक परीष्टनाथ पौड्यालले कार्यक्रमको उद्देश्य माथि प्रकाश पार्नु भएको उक्त कार्यक्रमको शुभारम्भ गर्दै बोर्डका अध्यक्ष डा. रेवत वहादुर कार्कीले विगतमा सार्वजनिक निष्काशनको मात्र क्रेडिट रेटिङ्ग भईरहेकोमा उक्त व्यवसायको क्षेत्र विस्तार गर्ने बोर्डको कार्यक्रम बमोजिम वित्तीय संस्थाको ऋणमा ऋणी संस्थाको रेटिङ्ग गर्नु पर्ने साथै स्थानीय ऋणपत्रको लागि स्थानीय निकायहरूको समेत रेटिङ्गको व्यवस्था आवश्यक भएको बताउँदै धितोपत्र सूचीकरण तथा कारोवार नियमावली, २०७५ र धितोपत्र सूचीकरण विनियमावली, २०७५ मा सूचीकृत कम्पनीहरूको रेटिङ्गको व्यवस्था गरिएकोमा यसबाट यो व्यवसायको महत्व तथा कार्यक्षेत्र उल्लेखनीय रूपमा बढ्ने गएको धारणा राख्नु भएको थियो।

उक्त कार्यक्रममा इक्रा नेपाल लि. का तर्फबाट किशोर प्रसाद विमली तथा केयर रेटिङ्ग नेपाल लि. का तर्फबाट कार्यकारी प्रमुख साजन गोयलले क्रेडिट रेटिङ्ग व्यवसायका सम्बन्धित पक्षहरूका साथै चालु आ.व. देखि शुरु भएको बैंक ऋणीको क्रेडिट रेटिङ्ग प्रक्रिया, रेटिङ्ग गरिएका संगठित संस्थाहरू सम्बन्धी विवरण, रेटिङ्ग शुल्कको संरचना, Industrial Risk, Business Risk, Management Risk, Financial Risk र Project Risk का सूचकहरूको आधारमा रेटिङ्ग गरिने सम्बन्धमा प्रस्तुति दिनुभएको थियो। कार्यक्रममा नगर विकास कोषहरूसँग समन्वय गरी हाल पाँच नगरपालिकाहरूको रेटिङ्ग गर्ने प्रक्रिया समेत शुरु भएको र सो रेटिङ्गका आधारहरूको सम्बन्धमा समेत छलफल भएको थियो। बोर्डका कार्यकारी निर्देशक निरज गिरीले कार्यपत्र प्रस्तुतिकर्तालाई धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो।

विद्युतीय हस्ताक्षर (Digital Signature) सम्बन्धमा धितोपत्र दलाल व्यवसायीहरूलाई जानकारी प्रदान

मंसिर १२, २०७५: धितोपत्र बजारमा सूचना प्रविधिको प्रयोग उच्च रहने भएकोले बोर्डको आ.व. २०७५/७६ को वार्षिक कार्यक्रम अर्न्तगत बोर्डको सूचना प्रविधि नीति, २०७५ तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने र बजार सहभागीहरूका कामकारवाही तथा गतिविधिहरूलाई क्रमशः Digitalised बनाउँदै लैजान आवश्यक व्यवस्था गर्ने कार्यक्रम रहेको परिप्रेक्ष्यमा विद्युतीय हस्ताक्षरको आवश्यकता र यसका विविध आयामहरू सम्बन्धमा सम्पूर्ण धितोपत्र दलाल व्यवसायीहरूलाई यही मिति २०७५ मंसिर १२ मा बोर्डबाट नेपाल सर्टिफाइङ्ग कम्पनी प्रा. लि. सँगको सहकार्यमा एक अन्तरक्रिया कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो।

उक्त कार्यक्रममा नेपाल सर्टिफाइङ्ग कम्पनी प्रा. लि. का तर्फबाट निर्देशक श्री दिपक भण्डारीले विद्युतीय हस्ताक्षरको आवश्यकता, यसको महत्व, विशेषता, फाइदा, प्रयोग गर्ने तरिका, धितोपत्र बजारमा ग्राहक परिचय विवरण, खरिद बिक्री आदेश तथा धितोपत्र दलाल व्यवसायीहरूले बोर्डमा पेश गर्नुपर्ने विवरणमा विद्युतीय हस्ताक्षर प्रयोग गर्न सकिने जस्ता विषयवस्तुहरू सहितको प्रस्तुतिकरण गर्नु भएको थियो। साथै उक्त प्रा. लि. का को-अध्यक्ष श्री विप्लवमान सिंहले नेपाल सरकारले विद्युतीय हस्ताक्षरलाई अगाडि बढाउने नीति लिएकोमा नेपाल सरकारका विभिन्न निकायहरूबाट विद्युतीय हस्ताक्षर लिने कार्य यसै आ.व. देखि शुरुवात भएको समेत जानकारी गराउनुभएको थियो।

सो कार्यक्रमको शुरुवात गर्दै बोर्डका अध्यक्ष डा. रेवत वहादुर कार्कीले बोर्डको यो वर्षको कार्यक्रममा सूचना प्रविधि नीति तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा ल्याउने क्रममा रहेको साथै बजार सहभागीहरूका गतिविधिहरूलाई Digitalised बनाउँदै लैजाने कार्यक्रम राखेको सन्दर्भमा यो अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना निकै महत्वपूर्ण रहेको तथा बोर्डबाट आगामी दिनमा नेपाल स्टक एक्सचेञ्ज, सिडिएएसिस, क्रेडिट रेटिङ्ग संस्था तथा मर्चेन्ट बैंकरहरूलाई समेत यस सम्बन्धी जानकारी दिने कार्यक्रम रहेको बताउनुभयो। त्यसैगरी विद्युतीय कारोबार ऐन कार्यान्वयनमा आए यस मार्फत हुने कारोबारलाई विश्वसनीय, कानून सम्मत र सुरक्षित बनाउन विद्युतीय हस्ताक्षर (Digital Signature) को प्रयोगको शुरुवात गर्नु आवश्यक देखिनुका साथै धितोपत्र तथा वस्तु विनियम बजारमा प्रविधिको उच्चतम प्रयोग हुने हुनाले विस्तारै यसको प्रयोगको दिशामा धितोपत्र व्यवसायी लाम्पुर्ने र बोर्ड सोही दिशामा अगाडि बढ्ने धारणा समेत व्यक्त गर्नुभयो। साथै सम्पूर्ण धितोपत्र दलाल व्यवसायी तथा बोर्डका कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको उक्त कार्यक्रममा सहभागीहरूले विद्युतीय हस्ताक्षरको सुरक्षा तथा यसको पूर्वाधार सम्बन्धमा जिज्ञासा राख्दै सक्रिय सहभागिता जनाउनुभएको थियो। सो कार्यक्रममा विद्युतीय हस्ताक्षर सम्बन्धी जानकारी गराउनुहुने विज्ञ तथा अन्य सहभागीहरूलाई बोर्डका कार्यकारी निर्देशक श्री परीष्टनाथ पौड्यालले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो भने कार्यक्रमको संचालन बोर्डका निर्देशक श्री नारायण प्रसाद शर्माले गर्नुभएको थियो।

विद्युतीय हस्ताक्षर सम्बन्धी कार्यक्रममा सहभागी बोर्डका कर्मचारी तथा धितोपत्र दलाल व्यवसायीहरु

धितोपत्र बजारसम्बन्धी लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रम

लमजुङ्ग तथा दोलखामा IFC सँगको सहकार्यमा आयोजना प्रभावित क्षेत्र तथा स्थानीय बासिन्दाहरुलाई धितोपत्र बजार सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न ।

बोर्डले धितोपत्र तथा वस्तु विनिमय बजारसम्बन्धी जानकारी दिन उपत्यका बाहिर लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने उद्देश्य अनुरूप विश्व बैंक समूह अर्न्तगतको अन्तर्राष्ट्रिय वित्त निगम (*International Finance Corporation, IFC*) सँगको सहकार्यमा देहाय बमोजिम दुई स्थानमा प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरेको छ ।

प्रदेश नं ४ को लमजुङ्गमा कार्यक्रम: बोर्डले IFC को सहकार्यमा मिति २०७५ पुष १ र २ मा जिल्ला समन्वय समितिका संयोजक सहित विभिन्न स्थानीय निकायका प्रतिनिधि, व्यवसायी, लगानीकर्ता, पत्रकार, विद्यार्थी तथा सर्वसाधारणहरु समेत गरी करिब ८० जनाको सहभागितामा लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । कार्यक्रममा विशेष अतिथि जिल्ला समन्वय समितिका संयोजक श्री लोकराज पाण्डेले छरिएर रहेको पूँजीलाई एकत्रित गरी परिचालन गर्न सकिएमा देश आर्थिक विकासका लागि सहयोगी हुने र लगानीकर्ताले धितोपत्र बजारमा लगानी गर्दा यस सम्बन्धी जानकारी लिई लगानीसम्बन्धी निर्णय लिन उपयुक्त हुने विचार व्यक्त गर्नुभयो ।

लमजुङ्गमा IFC को सहकार्यमा बोर्डले आयोजना गरेको लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रममा धितोपत्र बजार सम्बन्धमा जानकारी दिँदै बोर्डका निर्देशक श्री नारायण प्रसाद शर्मा ।

कार्यक्रमका सहभागीहरुबाट लमजुङ्ग जिल्लामा धेरै हाइड्रोपावर आयोजनाहरु रहेकोमा सबै आयोजनाहरुले स्थानीय बासिन्दालाई शेयर वितरण नगरेकोले सो सम्बन्धी व्यवस्था, नेप्से परिसूचक घटबढ हुनुका कारण र कारोबार शुल्क सम्बन्धमा राखिएका जिज्ञासाहरुको सम्बोधन गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा IFC का तर्फबाट हाइड्रो एडभाइजर श्री सोफिया खातुन तमोटले स्थानीय शेयरसम्बन्धी अध्ययनको सारांश प्रतिवेदन सम्बन्धी प्रस्तुति गर्नुभएको थियो भने बोर्डका निर्देशक श्री नारायण प्रसाद शर्माले सार्वजनिक निष्काशन, प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाका लागि शेयर बिक्री वितरण सम्बन्धी कानूनी प्रावधान, धितोपत्र बजारमा लगानी गर्नु अघि ध्यान दिनुपर्ने विषयहरु तथा शेयरहोल्डरको हकहित रक्षा सम्बन्धी व्यवस्थासहितको कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको उक्त कार्यक्रम बोर्डका सहायक निर्देशक श्री रेवत श्रेष्ठले संचालन गर्नुभएको थियो ।

प्रदेश नं. ३, को दोलखामा कार्यक्रम: त्यसैगरी बोर्ड र IFC को संयुक्त आयोजनामा यही मिति २०७५ पुस ६ र ७ मा दोलखामा धितोपत्र बजार सम्बन्धी लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ । कार्यक्रममा जिल्ला समन्वय समितिका संयोजक श्री प्रबल पाण्डे सहित विभिन्न स्थानीय निकायका प्रतिनिधिहरु, उद्योग वाणिज्य संघका प्रतिनिधि, स्थानीय व्यवसायी, पत्रकार तथा विद्यार्थी गरी करिब ९० जनाको सहभागिता रहेको थियो । कार्यक्रमका विशेष अतिथि जिल्ला समन्वय समितिका संयोजक श्री प्रबल पाण्डेले दोलखा जिल्ला

बासीले विभिन्न जलविद्युत कम्पनीहरूको शेयर पाएकोमा खुशी व्यक्त गर्दै शेयरको माध्यमबाट जनताको जीवनस्तर उकासिनुपर्नेमा जोड दिनुभयो ।

दोलखामा IFC को सहकार्यमा बोर्डले आयोजना गरेको लगानीकर्ता प्रशिक्षण कार्यक्रमका सहभागी ।

कार्यक्रमका सहभागीहरूले जलविद्युत कम्पनीको शेयर प्राप्त गरेकोले उनीहरूको हित रक्षाका लागि त्यस्ता कम्पनीहरूको नियमनमा बोर्डले जोड दिनुपर्ने र चरिकोटमा शेयरको जानकारी दिने कार्यक्रमलाई निरन्तर रूपमा संचालन गर्नुपर्ने भनाई राख्नुभएको थियो । सो क्रममा सहभागी स्थानीयबासीहरूले शेयर सम्बन्धी कार्यक्रमबाट लाभान्वित भएकोमा आयोजकलाई धन्यवाद दिनुका साथै आफुहरूले कम्पनीको कम शेयर प्राप्त भएको कारणबाट कम उत्पादित भएको तथा उक्त शेयर बेच्न अझै तीन वर्ष कुर्नु पर्ने भएकोले लगानीबाट समयमा उचित प्रतिफल लिन सक्ने अवस्था नरहेको जस्ता धारणा राख्नुभएको थियो । उक्त कार्यक्रममा IFC का तर्फबाट हाइड्रो एडभाइजर रहनुभएकी श्री सोफिया खातुन तमोटले स्थानीय शेयरसम्बन्धी अध्ययनको सारांश प्रतिवेदन सम्बन्धी प्रस्तुति गर्नुभएको थियो । बोर्डका निर्देशक श्री अम्बिका प्रसाद गिरीले धितोपत्र बजार, सार्वजनिक निष्काशन, शेयर बजारमा लगानी गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू तथा आयोजना प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूलाई शेयर बिक्री सम्बन्धमा रहेको कानूनी व्यवस्था समेटिएको कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको सो कार्यक्रम बोर्डका का.मु. निर्देशक श्री अनुज कुमार रिमालले संचालन गर्नुभएको थियो ।

लेख/रचना

धितोपत्रको लगानीमा जोखिम र प्रतिफल: एक विश्लेषण

सामान्यतया कुनै पनि लगानी जोखिम मुक्त हुदैन । कुनै लगानीमा बढी जोखिम हुन्छ भने कुनैमा जोखिम कम हुन्छ । सैद्धान्तिक रूपमा बढी जोखिम बढी प्रतिफलको अपेक्षा गरिन्छ । तसर्थ लगानीकर्ताहरूले लगानी निर्णयको प्रारम्भिक कार्य अन्तर्गत आफ्नो लगानीको जोखिम र प्रतिफल विश्लेषण गर्नु जरूरी हुन्छ । यसले जोखिमलाई कम गरी प्रतिफल सुनिश्चित गर्न वा बढाउन सहयोग पुर्याउँछ । लगानी गर्दा जोखिम र प्रतिफल एक सिक्काका दुई पाटाको रूपमा बुझनुपर्दछ । लगानीकर्ताले आफ्नो जोखिमवहन गर्न सक्ने क्षमता अनुसार लगानी सम्बन्धी निर्णय लिनु पर्दछ । लगानीमा जोखिम वर्तमान र निश्चित हुन्छ भने प्रतिफल भविष्यमा प्राप्त हुने भएकोले अनिश्चित हुन्छ । धितोपत्रमा लगानी भन्नाले दीर्घकालीन अर्थात् वित्तीय साधनहरू जस्तै शेयर (साधारण शेयर तथा अग्राधिकार शेयर), ऋणपत्र (बण्ड वा डिबेन्चर) र सामूहिक लगानीमा गरिने लगानीलाई बुझिन्छ ।

गणेश श्रेष्ठ
सहायक निर्देशक

क) धितोपत्रमा लगानीका जोखिमहरू

वित्तीय अर्थमा जोखिम वर्तमान समयमा लगानी निर्णय गरे वापत भविष्यमा प्राप्त गरिने प्रतिफलको अनिश्चितता वा उतार चढाव हो । कम उतारचढाव कम जोखिम र बढी उतारचढाव बढी जोखिम हुन्छ । धितोपत्रमा गरिने लगानी पनि जोखिममुक्त छैन । धितोपत्रको किसिम अनुसार जोखिम पनि कम वा बढी हुने गर्दछ । धितोपत्र अन्तर्गत ऋणपत्रमा गरिने लगानी कम जोखिम र शेयरमा गरिने लगानीलाई बढी जोखिमको रूपमा लिन सकिन्छ । अतः जोखिमको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी आफ्नो लगानी गर्न सक्ने क्षमता, लगानी गर्ने अर्थात् जोखिम वहन गर्न सक्ने क्षमताको मूल्यांकन गरी जोखिमको व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ । लगानीकर्ताले लगानी निर्णय गर्नु अगाडि आफ्नो लगानीमा अर्न्तनिहित जोखिम पहिचान गरी न्यूनीकरणका लागि विभिन्न उपायहरू अवलम्बन गर्नु राम्रो हुन्छ । जोखिमबाट बच्न लगानीकर्ताले लगानी विविधिकरण गर्नु उपयुक्त हुन्छ । धितोपत्रको लगानीका निहित जोखिमहरू यस प्रकार रहेका छन्:-

- **आर्थिक जोखिम:** धितोपत्र लगानी अन्तर्गत लगानीकर्ताले आर्थिक जोखिम वहन गर्नु पर्ने हुन्छ । यस जोखिम अन्तर्गत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा आउन सक्ने आर्थिक उतारचढाव एवं घटनाले लगानीमा हुने प्रतिफल र पूँजीगत लाभमा पनि उतारचढाव हुन्छ ।
- **नीतिगत जोखिम:** यो खासगरी सरकार तथा नियमन निकायहरूले समय समयमा अवलंबन गर्ने नीति, नियमका कारण उत्पन्न हुन सक्ने जोखिम हो । जसले सस्थाको कार्य सम्पादनमा असर पुर्याई खुद नाफामा उतार चढाव ल्याउन सक्दछ भने अर्कोतिर धितोपत्र दोस्रो बजारमा धितोपत्रको मुल्यमा समेत उतारचढाव ल्याउन सक्ने सम्भावना रहन्छ ।
- **राजनीतिक जोखिम:** देश तथा विदेशमा हुने राजनीतिक परिवर्तन तथा घटनाले धितोपत्रको लगानीमा जोखिम उत्पन्न गर्दछ । लगानीकर्ताले लगानी निर्णय गर्दा राजनीतिक घटनालाई समेत ध्यान दिनु उपयुक्त हुन्छ ।
- **बजार जोखिम:** धितोपत्रको माग र आपूर्तिमा उतारचढाव आई मूल्यगत जोखिम बजारमा उत्पन्न हुन्छ । जसलाई बजारद्वारा सिर्जित जोखिमको रूपमा लिन सकिन्छ । मूल्यगत उतारचढावको जोखिम बहन गरे वापत लगानीकर्ताले पूँजीगत लाभ वा नोक्सानी प्राप्त गर्न सक्दछ । बजारद्वारा सिर्जित मूल्यगत जोखिम विशेषगरी प्रिमियम जारी भएको शेयर र धितोपत्र बजारमा सूचीकृत भई दोस्रो बजारमा कारोवार हुने धितोपत्रहरूमा बढी हुने गर्दछ ।

- **संचालन तथा व्यवस्थापकीय जोखिम:** संगठित संस्थाको व्यवस्थापन पक्षको नीतिगत निर्णय तथा कार्य संचालनका कारण संस्थाको नाफा नोक्सान एवं धितोपत्र दोस्रो बजारमा धितोपत्रको मूल्यमा हुने उतारचढाव हुन गई लगानीकर्ताले जोखिम व्यहोर्नु पर्ने हुन सक्दछ ।
- **लगानीकर्ताको मनोवैज्ञानिक जोखिम:** लगानीकर्ताको व्यक्तिगत लगानी व्यवहारबाट सिर्जना हुने जोखिमलाई लगानीकर्ताको मनोवैज्ञानिक जोखिम भनिन्छ । लगानीकर्ताले लगानी निर्णय गर्दा धितोपत्रको वास्तविक वित्तीय अवस्था, विगतको प्रतिफललाई विचार नगरी बजारमा हुने हल्ला, विभिन्न समाचार र अरुको लहैलहैमा लगानी गरियो भने सही निर्णय नहुन सक्दछ ।
- **तरलता जोखिम:** वित्तीय बजारमा तरलताको उतार चढावले कर्जा तथा ब्याजदर जोखिम बढाउँदछ जसले धितोपत्रको लगानीमा असर गर्दछ । जव वित्तीय बजारमा तरलता अभाव देखिन्छ यसले कर्जा प्रवाहमा कमी ल्याउँछ भने अर्कोतिर ब्याजदरमा वृद्धि ल्याउँछ यसको विपरित तरलता प्रवाहमा वृद्धि हुँदा कर्जा प्रवाह बढ्छ र ब्याजदरमा कमी हुन्छ । यसरी तरलताको कारणले धितोपत्रको माग र आपूर्ति असर हुन गई दोस्रो बजारमा धितोपत्रको मूल्यमा उतार चढाव हुन जान्छ ।

साथै धितोपत्रको लगानीमा माथि उल्लिखित मुख्य जोखिमका साथै कर्जा जोखिम, ब्याजदर जोखिम, प्रविधिगत जोखिम, वातावरणीय परिवर्तन जोखिम समेत हुने गर्दछ । तसर्थ लगानीकर्ताले उल्लेखित जोखिमहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरी लगानी निर्णय लिएको अवस्थामा जोखिमको उचित न्यूनीकरण गर्न सहज हुन गई वास्तविक प्रतिफल बढाउन सहयोग गर्दछ ।

ख) धितोपत्र लगानीका प्रतिफलहरू

लगानीको अर्को महत्वपूर्ण पक्ष प्रतिफल हो । प्रतिफल लगानीको जोखिम वहन गरे वापत प्राप्त गरिने पुरस्कार (नगद तथा पूँजीगत आय) हो । सम्पूर्ण लगानीकर्ताले आफुसँग भएको बचत रकमलाई भविष्यको प्रतिफलको आशाले वर्तमान समयमा लगानी निर्णय गरेका हुन्छन् । धितोपत्रमा गरिने लगानीबाट प्राप्त गरिने प्रतिफल धितोपत्रको किसिम अनुसार फरक फरक हुन्छ । धितोपत्र अन्तर्गत शेयरमा गरिने लगानीलाई बढी जोखिम र बढी प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने औजारको रूपमा लिइन्छ भने ऋणपत्र (वण्ड वा डिबेन्चर) र म्यूचुअल फण्डमा गरिने लगानीलाई कम जोखिम र कम प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने औजारको रूपमा लिइन्छ । धितोपत्रमा लगानी गर्दा निम्न किसिमका प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

- **पूँजीगत लाभ:** लगानीकर्ताले प्राप्त गर्ने विभिन्न प्रतिफल मध्ये अर्को महत्वपूर्ण प्रतिफल हो । धितोपत्रमा धेरैजसो लगानीकर्ताले पूँजीगत लाभ प्राप्त गर्ने आशाले लगानी गरि बढी जोखिम वहन गरिएको हुन्छ । धितोपत्रको दोस्रो बजारमा धितोपत्रको मूल्यमा वृद्धि हुँदा बिक्रीबाट प्राप्त हुने अतिरिक्त लाभलाई पूँजीगत लाभ भनिन्छ ।
- **लाभांश:** शेयरमा लगानी गरे वापत कम्पनीले प्राप्त गर्ने नाफाबाट शेयरधनीलाई प्रदान गर्ने अंशलाई जनाउँदछ । लाभांश लगानीकर्ताको आय हो । जुन कम्पनीले खूद नाफा प्राप्त गरेको अवस्थामा कम्पनीको साधारण सभाबाट निर्णय गरी शेयरधनीहरूलाई वितरण गरिन्छ । यस्तो लाभांश दर पूर्व निर्धारित हुँदैन तसर्थ शेयरमा गरिने लगानीको प्रतिफल अनिश्चित हुन्छ । अर्थात कम्पनीको खूद नाफा बढी भएमा बढी दरमा लाभांश प्राप्त गर्न सकिने सम्भावना रहन्छ भने खूद नाफा कम भएमा कम लाभांश प्राप्त हुन्छ । लाभांश नगद र बोनसका रूपमा शेयर वितरण गर्ने गरिन्छ ।
- **ब्याज:** धितोपत्र अन्तर्गत ऋणपत्रमा गरिने लगानीबाट तोकिएको निश्चित दरमा प्राप्त हुने आय वा प्रतिफललाई ब्याज भनिन्छ । जुन ब्याज दर लगानी गर्दा कै समय निश्चित भएको र अनिवार्य भुक्तानी गर्नुपर्ने हुन्छ । शेयरधनीले लाभांश प्राप्त गर्नु अगावै तोकिएको निश्चित दरमा ऋणपत्रमा लगानी गर्ने लगानीकर्तालाई ब्याज प्रदान गरिन्छ । लगानीकर्ताले ब्याज तथा साँवा रकम निश्चित समयमा तोकिएको दरमा प्राप्त गर्ने भएका कारण यसलाई कम जोखिमयुक्त लगानीको रूपमा हेरिन्छ । ऋणपत्र निष्काशन गर्ने संगठित संस्थाले तोकिए वमोजिम वार्षिक वा अर्धवार्षिक रूपमा ब्याजदर भुक्तानी गर्ने प्रतिवद्धता गरेका हुन्छन् ।

अन्त्यमा, धितोपत्रमा गरिने लगानीमा जोखिम र प्रतिफल दुवै रहने हुँदा यस बजारमा लगानी गर्ने लगानीकर्ताहरूले सुसूचित एवं विश्लेषणात्मकरूपमा धितोपत्रमा लगानी गर्ने अभ्यास गरेमा आफ्नो लगानीको प्रतिफल प्राप्त गर्न सक्ने अवस्था रहन्छ ।

प्रमुख सल्लाहकार डा. रेवत बहादुर कार्की	सल्लाहकार श्री परीष्टनाथ पौड्याल श्री निरज गिरी	सम्पादक डा. नवराज अधिकारी
सह सम्पादक श्री नारायण प्रसाद शर्मा	सहायक सम्पादक श्री रेवत श्रेष्ठ	

प्रकाशक:

नेपाल धितोपत्र बोर्ड

पो.ब.नं. १०३१, जावलाखेल, ललितपुर, फोन: ०१-५५४१०५७, ५५५०५११, ५५४४०७६, ५५५५११६२

फ्याक्स: ०१- ५५४१०५८, टोल फ्रि हटलाइन नं: १६६०-०१-४४४३३

वेबसाइट : <http://www.sebon.gov.np> ई-मेल: support@sebon.gov.np